

WILLIAM SHAKESPEARE

En kort avhandling

Av P. G. WODEHOUSE +

Tegning av WIL

Hamlet blir til i stamkneipen «Havfruen».

DA SHAKESPEARE i år — dersom han hadde fått lov å leve — vilde ha været flere hundre år gammel, føler jeg det som en plikt å bringe mitt bidrag til forståelsen av denne store forfatter — eller som enkelte sier, dette berømte litterære syndikat. Og når jeg sier Shakespeare, er jeg selvfølgelig helt klar over at han kan ha hett Shakspere, ja, sogar Shikspur. Jeg er helt klar over det.

Når spørsmålet gjelder en vurdering av Shakespeare, deler menneskeheten sig i to klasser. Den første av disse klasser ærer ham som forfatteren av de skuespill som skiltes med hans navn, og klasse nummer to holder på at han har stjålet alt sammen.

Å lese Shakespeare er akkurat som å overvære en taskenspillerforestilling. Det er bestandig nogen som stiller sig tvilende. Vi har en daddelsyk minoritet som påstår at han ikke har skrevet noget skuespill i det hele tatt. Han bare lånte navnet sitt til et aktieselskap, bestående av Sir Francis Bacon, Sir Walter Raleigh, Jarlen av Oxford, Jarlen av Essex, dronning Elisabeth, hr. Gordon Selfridge og en sparkepike fra et eller annet reisende teaterselskap.

Det eneste Shakespeare gjorde, sier de, var å anbringe sin signatur på omslagene til de maskinskrevne manuskriptene. De kaller ham en «dramatisk reparatør», og til støtte for sin teori forteller en bekjent av mig, han er varm Bacon-tilbeder, en historie som han påstår er helt gjennom skriftlig bevist. Det er bare det beklagelige at det er anvendt en sifferskrift som bare han kan tyde.

Ifølge min hjemmelsmann ser det nærmest ut som om Bacon — best kjent av det lesende publikum idag som forfatter av de to muntre småting, betitlet *Novum Organum* og *De Interpretatione Naturæ* — levde i den tro at han kunde skrive et gripende skuespill. Han var med andre ord en drømmer. Og er vi ikke det alle sammen, da? Når han ikke var optatt i finansdepartementet (leseren vil erindre at han var dette departements gemyttlige og populære chef), halte han frem sin gamle fjærpenn og blekkhornet og smurte sammen en tragedie som han kalte *Hamlet*.

Så sendte han sitt verk rundt til de forskjellige teaterchefer.

Den første beholdt det i et halvt år, og da Bacon skrev og purret på det, returnerte han en farse, idet han beklaget at hvor meget han enn beundret Bacon personlig, kunde han ikke opføre *Hamlet*.

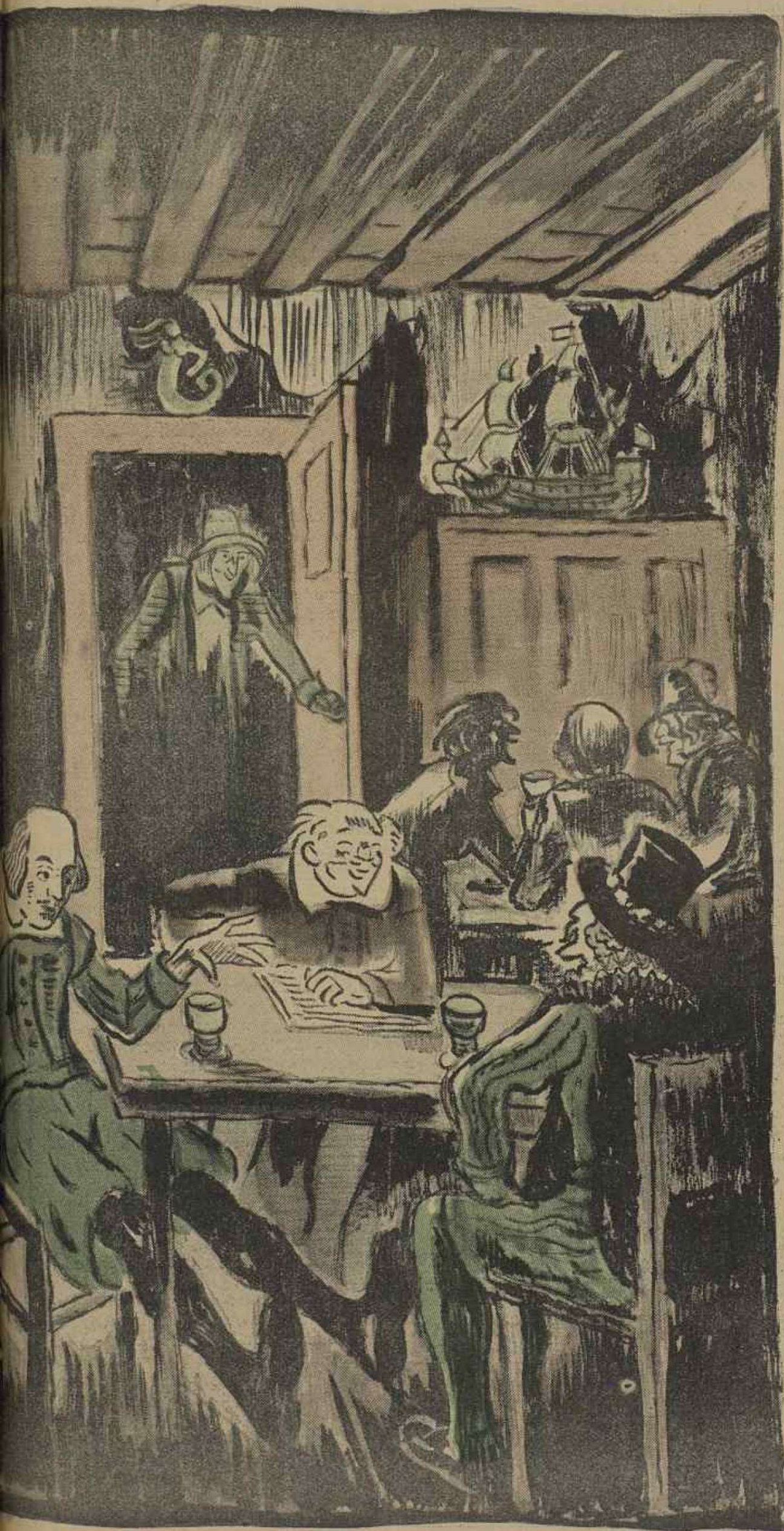
Bacon sukket dypt, og så sendte han et nytt eksemplar av *Hamlet* til en ny teaterchef. Da et år var gått, skrev han og bad om undskyldning for at han var påtrengende og utålmodig. Han spurte om det var tatt nogen beslutning med hensyn til *Hamlet*. Et par dager efter kom *Hamlet* tilbake, og med samme post fikk han et hyggelig brev fra teaterchefens sekretær, som meddelte at det øiensynlig måtte foreligge en eller annen beklagelig misforståelse, da et slikt manuskript ikke var mottatt i det hele tatt.

Ved dette tidspunkt var Bacon begynt å forstå visse ting, som f. eks. at det skjer ting

om Shakespeare

oversatt av JACK JACKSON
M LUNDEN

P. G. WODEHOUSE

I teaterverdenen som er uløselig knyttet til frisk delirium eller anstalter for åndssvake. Bacon hadde akkurat satt sig og var iferd med å begynne en ny essaysamling, da han helt uventet fikk et brev fra en teaterchef, som hadde hatt hans manuskript i 3 år. Han skrev og bad Bacon om en konferanse.

Efter å ha ventet i 4 timer i forværelset sammen med en skare forsofne menn, blev han vist inn.

— Nå, hvad er det nå det heter dette som De har laget, da? sa teaterchefen, *Hamlet* — var det ja. Vi må forandre titelen. Stykket kan vi kanskje bruke. Det er en del bra stoff i det. Men — det må bearbejdes.

— Bearbejdes?

— Nettop. Vi kan ikke bruke det som det er. Folk vilde ikke se på det. De er ny i faget, antar jeg?

Bacon mumlet noget om at han hadde skrevet litt før.

— Ikke skuespill?

— Essays.

— Essays! sa teaterchefen og lo kortfattet.

— Som jeg sa, vi må få stykket omarbejdet. Og den som kan besørge det for oss, er unge Shakespeare. Dyktig gutt. Han er her ved teatret. Han vil snart få skikk på det. Men — så var det betingelsene da. De får én procent av bruttoen.

Bacon, som i egenskap av finansminister var ganske flink i regning, protesterte og sa at én procent av bruttoen ikke var svært meget.

— Unge mann, sa teaterchefen. Vær nå ikke lik alle de andre. Da De kom inn her på kontoret, sa jeg til mig selv: her har vi et fornuftig, besindig ungt menneske, ja, det sa jeg. Her er ikke en av disse umuliuskene som ønsker sig hele verden. De vil da ikke at jeg skal forandre min mening om Dem? Selvfølgelig vil De ikke det. De vil komme til å tjene haugevis av penger på denne enø procenten. Undertegn her.

Som den dyktige mann han var, innså Bacon at det ikke var annet å gjøre for ham. Den overtro, som var så almindelig i teaterkretser dengang — nemlig at det var enslags trolldom i alt dramatisk forfatterskap, og at ingen var istand til å lodde dybdene i kunstens mysterier uten man tilhørte den klikken som ranglet sammen i stamkneipen «Havfruen» — var for sterk for ham.

Bacon visste at *Hamlet* var et godt arbeide, og han visste også at han aldri vilde få det opført hvis han ikke overgav det til menn som hadde 20 års erfaring, så de kunde få ødelagt det. Så undertegnet han kontrakten, og teaterchefen sendte bud ned til «Havfruen» for å hente Shakespeare.

To dager senere lunsjet de sammen. Shakespeare hadde med sig manuskriptet, og straks måltidet var over, trakk han frem bunken.

— Nå, gutten min, sa Shakespeare. Jeg har lest gjennom dette lille arbeidet Deres, og det er ikke umulig at jeg kan få noget brukbart ut av det. Men — for det første, Deres avslutning er svak. Hvad vi trenger når tepet går ned for siste gang, er at hele flokken

gyver på hinannen og hverandre og dreper ned for fote. Vi lar kongen forgifte vinen, og så forgifter Laertes sverdet. Så stikker Laertes til Hamlet med dette sverdet, og kaster det fra sig. Hamlet snapper det til sig, og i farten tror han at det er sitt eget. Så stikker han det i Laertes. Dronningen drikker den forgiftede vinen, og Hamlet stikker kongen ned med det forgiftede sverdet. Det er det vi kaller *handlung*.

— Brillefint! sa teaterchefen.

— Men, forsøkte Bacon sig, er ikke alt dette litt usannsynlig?

— Usannsynlig? Publikum krever denslags, sa Shakespeare. De tror kanskje ikke at jeg vet hvad publikum vil ha?

— Selvfølgelig tror han det, sa teaterchefen, som forsøkte å helle olje på bølgene. La oss ikke miste vårt gode humør, gutter. Vi arbeider jo alle til Thalias beste. Er det noget mer?

— Noget mer! ropte Shakespeare. Det er ikke *noget* mer, det er *meget* mer. For bare å ta en ting, han har gjort helten gal.

— Hans lidelser gjorde ham gal, sa Bacon.

— I de stykker jeg skal ha noget med å gjøre, skal denslags ikke forekomme, sa Shakespeare. Hør her! Jeg har været i faget i...

— Det er i orden det, det er i orden det, William, sa teaterchefen og klappet ham beroligende på armen. Hr. Bacon har ikke noget å si han. De forstår, hr. Bacon, fortsatte han, vi må tenke på det kvinnelige publikum. Damer liker ikke skrullinger. Ved teatret må man ta alle forhold i betraktning. Du ordner nok dette du, William.

— Jeg vil gjøre noget virkelig godt, sa Shakespeare, Hamlet skal *late* som om han er gal. De skjønner mig? Alle blir ført bak lyset — undtagen publikum.

— Jeg fortalte Dem at den gutten kan sine saker, mumlet teaterchefen til Bacon, som nu var blitt nokså blek.

— Det kan bli et brukbart lystspill ut av dette, sa Shakespeare.

— Strålende, sa teaterchefen. Du, William, kan du ikke gjøre Ophelia gal? Det skulde da ikke være så svært vanskelig. Publikum har intetsomhelst imot en skrullet pike.

— Alle piker er mer eller mindre gale, sa Shakespeare bittert, som om han var blitt minnet om en eller annen privat krenkelse.

— Men for å komme tilbake til Hamlet sett fra lystspillstandpunkt, sa Shakespeare, jeg vil skrive til en scene hvor Hamlet driver gjen med et par studenter.

— Ypperlig! sa teaterchefen. En slik scene vil gjøre sig godt om kvelden efter et boksestevne eller en landskamp.

Shakespeare rynket pannen tankefullt mens han bladde i manuskriptet.

— Å være eller ikke være... mumlet han. Jeg spekulerer på denne «Å være eller ikke være»-talen. Publikum liker ikke monologer.

Da våknet Bacon.

— Hvad? sa han.

— Ja, sa Shakespeare.

— Sa De noget? sa Bacon.

— Ja, sa Shakespeare.

— Nå, nå, nå, snilde gutter nå, sa teaterchefen beroligende. La oss endelig ikke bli ophisset over denslags bagateller. Jeg så på den talen selv jeg, William. La oss beholde den, så får scenearbeiderne litt mer tid på sig i mellomakten. La oss beholde den, William.

— Ja, gjerne for mig, sa Shakespeare, men i så fall må den være litt lengre. Jeg skal skrive til noen linjer hist og her, jeg. Hvad mener herrerne om «Å gripe til våben mot et hav av motgang?» Jeg kom til å tenke på det nettop nu — inspirasjon, ikke sant?

— Man kan ikke gripe til våben mot havet, sa Bacon, det er en uklar metafor.

— Hvem var det som sa uklar metafor? sa Shakespeare.

— Jeg sier det er en uklar metafor, sa Bacon.

— Gutter! sa teaterchefen.

— Gjør som De vil, sa Bacon og relste sig.

— Skal De gå, hr. Bacon? sa teaterchefen.

— Ja, sa Bacon, for å ta et par pulver aspirin og forsøke å glemme.

Bacon var ikke tilstede på premieren, ikke på nogen av forestillingene heller.

Ja, dette er historien som mitt Bacon'ske bekjentskap serverer. Jeg spurte om hvordan det hang sammen at Bacon ikke har fått den andel han med rette fortjener av æren for å ha medvirket i forfatterskapet av det store drama, og min venn hadde selvfølgelig svar på det også.

— Shakespeare, sier han, foreslo å lage plakater omtrent slik:

HAMLET

av

WILLIAM SHAKESPEARE

og

Francis Bacon.

Da Bacon hadde været tilstede på første prøve, og hadde lest gjennom det reviderte manuskript, nektet han blankt å ha navnet sitt nevnt i forbindelse med Hamlet i nogen-somhelst form.

Dette er, som jeg allerede har sagt, mange gode medborgeres holdning overfor Shakespeare og hans krav på å bli betraktet som verdens største dramatiker. Jeg personlig tror forresten ikke noget større på dette. Jeg foretrekker å tro på den mer gjengse historie, som jeg i det etterfølgende skal tillate mig å gi et kort resymé av.

Shakespeare er født i året 1564, og døpt den 26. april. Skalden fra Avon blev ikke straks klar over dramaets betydning for levebrødet. I sin tidligste barn- og ungdom synes han å ha hatt den idé at han kunde skaffe sig et levelig utkomme ved å stjele kaniner fra omegnens godseler. Det var først da han var kommet til skjels år og alder at han plutselig forstod at han kunde tjene adskillig mer penger ved å stjele og bearbeide andre folks litterære ideer. I året 1591 begynte han å skrive skuespill, og fra nu av måtte enhver som hadde en god idé, putte den i et pengekabinett av stål og sette sig på lokket, når Shakespeare var i nærheten.

Det er meget som kan sies til undskyldning for Shakespeare. Han var offisiell forfatter for en skuespillertrupp, som presset ham så hårdt at han simpelthen ikke fikk tid til å tenke selvstendig. I de dager var det vanlig at et skuespill blev opført to ganger. Noget mer var simpelthen sensasjonelt.

Shakespeare smurte derfor sammen Macbeth en søndag kveld, stykket blev spilt på mandag, og klokken seks tirsdag morgen kom Burbage op til ham. Han var sterkt ophisset.

— Du store Gud, William, er du ikke oppe og skriver? Vi har jo ikke noget å spille iaften.

— Men Macbeth, da? sa Shakespeare søvniggrøtten.

— Macbeth gikk for siste gang igår aftes, og hvis du ikke kan lage noget nytt, må vi lukke butikken.

Så måtte Shakespeare op da, rote litt i kisten hvor han opbevarte andre folks forslag og ideer, og ved lunsjen overleverte han Burbage manuskriptet til Othello. Burbage tittet litt på det og sa at det var elendig, men det måtte jo gjøre tjeneste.

En dramatiker kan vanskelig yde sitt beste under slike arbeidsforhold. Hastverket forklarer så meget ved Shakespeares produksjon, og her finner vi også forklaringen på at selv om hans skrivelser ofte lyder ganske bra, så er det smått stult med innholdet.

Når han hadde liten tid, og det hadde han jo støtt, smurte han sammen hvadsomhelst.

Heldigvis var han meget populær, og publikum bar over med ham. Han fikk aldri være i fred. Burbage plaget ham hvert femte minutt, og han hadde ikke annet å gjøre enn å skrive ned det første det beste som falt ham i fjærpenne.

Det var et opslitende liv, og skjønt Shakespeare efter evne holdt gode miner til slett spill, og sa at i livet var de første hundre år som regel verst, kan der neppe herske tvil om at han følte trykket.

Det synes å være temmelig oplagt at Shakespeare av personlig erfaring kjente alle de vanskeligheter som en begyner blir stillet ansikt til ansikt overfor når han forsøker å skape sig en karriere som dramatiker. Sagnet sier at han begynte beskjedent med å holde hestene utenfor inngangen til teatret. Når en historisk film skal lages om Shakespeare, vil det bli nødvendig å ta med en scene hvor William forsøker å lese høyt for Burbage åpningsscenen av et av sine dramaer, mens sistnevnte går forbi teatret på sin vei til «Havfruen». Samtidig forsøker Shakespeare å undgå nærgående oppmerksomhet fra en ondskapsfull gangster, som gjerne vil bite ham i nakken.

Dyden fikk imidlertid sin belønning, og vår helt blev i sin tid medlem av et teaterselskap i London. Da fikk han sine skuespill antatt til opførelse.

Livet var imidlertid aldri nogen dans på roser for Shakespeare. Ikke før var han kommet inn ved teatret og var begynt å regne sammen hvor meget hans forfatterhonorar vilde beløpe sig til, før svartedauen brøt ut, og fra begynnelsen av februar 1593 var teatrene lukket. Han skrev Titus Andronicus og fikk stykket opført i 1594, men så kom pesten og lukket teatrene igjen.

Men, man kan ikke stanse geniet på veien mot stjernene. Så begynte Shakespeare å stjele andres ideer, og fra nu av kunde han produsere mesterverker uten større anstrenge. Resultatet var at da teatrene åpnet igjen, stod han meget godt forberedt. Han fikk «Troll kan temmes», «Livet i skogen» og «Romeo og Julie» opført før året var omme. Efter dette innså man det nytteløse i å lukke teatrene.

Vi vet svært lite om «Troll kan temmes». Man sier at det er skrevet i samarbeide med Marlowe, Greene og Peele. Det blev nærmest en operette. Shakespeare skrev utvilsomt det første utkast, Marlowe følet til en del scener, Greene skrev en linje hist og her, og Peele bearbeidet så det hele. Stykket synes ikke å ha gjort større lykke, hvilket bare understreker hvor håbløst det er å skrive et skuespill uten kyndig bistand.

William Shakespeares privatliv og kunstneriske løpebane er omgitt av en god del mystikk. Ingen synes å vite hvad han bestilte, hvor han bodde, hvem han giftet sig med og hvordan han så ut. Man sier at han giftet sig med Anna Hathaway, men kirkeboken sier at hun het Annam Whately de Temple Grafton. Det er mulig at mannen som førte kirkeboken, ikke var stivere i ortografien enn brudgommen. Fordringene var jo ikke strenge i de gode gamle dager.

I en opslagsbok som jeg står i stor taknemlighetsgjeld til, finner jeg 16 portretter av Shakespeare. De er forskjellige alle disse 16 billedene, bare på ett punkt er de enige — han barberte sig aldri.

Å male Shakespeare må forresten ha været noget i retning av et virkelig kunststykke. Han var jo enten i full fart inn på scenen for å spille, eller han satt og slet med et nytt drama i et værelse med «Adgang forbudt» på døren. Maleren måtte i tilfelle gjøre det beste ut av nøkkelhullet.

Så opslukt som Shakespeare var av sitt arbeid, kan jeg også tenke mig den mulighet at han lot sig male efter korrespondanseskolemetoden. Han gav maleren en beskrivelse av hvordan han så ut, og så overlot han resten til kunstneren.

